

Zasadniczym celem projektu jest kompleksowa analiza i charakterystyka procesu kolonizacji peryferyjnych obszarów wyżyn lessowych w dorzeczu górnej Wisły przez społeczności wczesnego neolitu, tj. w okresie pomiędzy 2 poł. VI, a końcem V tys. BC. Jednym z kluczowych zadań będzie ustalenie faktycznych przyczyn i okoliczności, a także mechanizmów formowania się wczesnorolniczych skupisk osadniczych na terenach posadowionych poza zwartym zasięgiem utworów lessowych, tj. w obrębie stref ekologiczno-krajobrazowych istotnie odbiegających od udokumentowanych dotychczas preferencji osadniczych w tym okresie. Szczególny nacisk położony zostanie na określenie podłoża, charakteru i stopnia intensywności osadnictwa, a także zakresu aktywności gospodarczej w ich obrębie, wraz z identyfikacją i rekonstrukcją wszelkich uwarunkowań i konsekwencji tych procesów, zarówno na poziomie środowiskowym, jak też chronologicznym oraz taksonomiczno-kulturowym.

Podstawowe zamierzenia badawcze zrealizowane zostaną w największym stopniu w odniesieniu do piaszczysto-gliniastych terenów Przedgórze Ilżeckiego, usytuowanych w obrębie północnego przedpola Wyżyny Sandomierskiej. Tereny te pozostają od niemal dekady obiektem zasadniczych zainteresowań naukowych i aktywności terenowej Kierownika projektu. Stanowią one obecnie jeden z najlepiej rozpoznanych pod względem archeologicznym wczesnoneolitycznych mikroregionów osadniczych usytuowanych poza pokrywą lessową wyżyn południowopolskich, pretendując tym samym do rangi jednej z najistotniejszych płaszczyzn odniesienia w studiach nad problematyką zasiedlenia tego typu obszarów na przestrzeni VI i V tys. BC. Stwarza to zasadnicze podstawy podjęcia dalszych, zakrojonych na znacznie szerszą skalę, interdyscyplinarnych badań terenowych oraz prac studialnych, obejmujących prace archeologiczne, a także wieloaspektowe studia specjalistyczne i analizy laboratoryjne, przeprowadzone przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, w tym głównie nauk biologicznych oraz przyrodniczych.

Interdyscyplinarny charakter i zakres planowanych badań przewiduje zastosowanie różnorodnych metod badawczych, w tym archeologicznych (badania wykopaliskowe kilku wybranych stanowisk archeologicznych), geodezyjnych (analiza geoprzestrzenna badanych stanowisk i wykonanie cyfrowych modeli ich rzeźby terenu), geologiczno-geomorfologicznych i hydrologicznych (wykonanie szczegółowych kartowań geologicznych, geomorfologicznych i hydrologicznych, wierceń i sondowań geologicznych oraz analiz laboratoryjnych pobranych prób), gleboznawczych (określenie warunków glebowych w obrębie i otoczeniu badanych stanowisk oraz wykonanie analiz geochemicznych wszystkich odkrytych nawarstwień i osadów), geomagnetycznych (analiza anomalii magnetycznych w celu określenia zasięgu i rozplanowania badanych stanowisk), aerofotograficznych (za pomocą dronów, w celu określenia zasięgu stanowisk oraz uchwycenia potencjalnych śladów ich zabudowy we wczesnym neolicie), fizykochemicznych (datowanie znalezisk metodami ^{14}C i OSL, analizy laboratoryjne różnorodnych prób, m.in. fragmentów naczyń, w celu określenia rodzaju zachowanych w ich obrębie substancji organicznych), traseologicznych (identyfikacja pierwotnych funkcji narzędzi krzemieniowych oraz kamiennych na podstawie zachowanych na ich powierzchniach charakterystycznych śladów pracy), mineralogiczno-petrograficznych (identyfikacja surowcowa narzędzi kamiennych), archeozoologicznych i malakologicznych (identyfikacja przynależności anatomicznej i taksonomicznej odkrytych szczątków kostnych zwierząt i szczątków mięczaków, szczegółowa charakterystyka naturalnych warunków środowiskowych ich występowania) i archeobotanicznych (identyfikacja taksonomiczna szczątków roślin i węgla drzewnych odkrytych podczas wykopalisk, a także analiza pyłków roślin z osadów w pobliżu stanowisk).

Wyniki tych interdyscyplinarnych badań staną się podstawą dla całościowej identyfikacji warunków oraz zmian środowiska naturalnego badanego mikroregionu, związanych z jego zasiedleniem i eksploatacją gospodarczą na przestrzeni VI i V tys. BC. Pozwolą one również na dokonanie rekonstrukcji lokalnej sytuacji kulturowej oraz przebiegu i skali związanych z tym procesów osadniczych, w tym rozpoznanie strategii adaptacyjnych i modeli gospodarczych właściwych dla wspólnot rolniczych tego okresu. Umożliwią one również określić faktyczną – a jak wskazują wyniki dotychczasowych badań – bardzo istotną pozycję i rolę społeczności wzmiankowanego mikroregionu w całościowym systemie kulturowym wczesnego neolitu na terenach położonych po północnej stronie Karpat. Zastosowanie zróżnicowanych metod badawczych pozwoli ponadto na skompletowanie obszernej i zróżnicowanej jakościowo bazy danych, stanowiącej zasadniczą płaszczyznę odniesienia w dalszym procesie poznania oraz wnioskowania naukowego. Wyniki badań mikroregionalnych staną się bowiem zasadniczą podstawą analiz porównawczych, uwzględniających inne regiony wyżynne okupowane w VI i V tys. BC w dorzeczu górnej Wisły, a także w zachodniej i środkowej Europie. Studia te przeprowadzone zostaną na podstawie całości dostępnych danych archeologicznych oraz przyrodniczych. Ta syntetyczna analiza pozwoli określić wszelkie prawdopodobne oraz faktyczne czynniki decydujące o początku i przebiegu kolonizacji w obrębie pozalessowych stref ekologiczno-krajobrazowych na przestrzeni VI i V tys. BC, a także ocenić jej faktyczną rolę i znaczenie w procesie szeroko pojętej neolityzacji, zwłaszcza w kontekście towarzyszących jej przemian o charakterze kulturowym i gospodarczym. Wyniki tych studiów stanowiąc będą właściwą realizację całego projektu, wnosząc bardzo istotny wkład do rozwoju archeologii oraz paleogeografii osadnictwa w początkach neolitu.